

## Vedres András: Fagykerítés

Ha kint mínusz tizenöt a hőmérséklet, akkor nekünk hideg van. Többször voltam ennél lényegesen nagyobb fagyban. Az egyiket most elmesélem.

Aspirantúráim kezdetén, az 1960-as években, az Akadémia szeszélye „druzsba” végett egy pár hétre Moszkvába küldött. Ez volt az első utam a létező kommunizmus szülőhazájába. Mindenütt barátként ölelgettek, csókolgattak. Hamar „moszkvai” lettem. Például az utcán leparkoló lajtos kocsiból, az odakötött bádoggal bögrébe, ha rám került a sor, belefolyattam a habzó kvaszt. Élvezettel hörpintettem belőle, majd a művelet végén nagyot köpve, hangos krákogás kíséretében átadtam az eszközt az utánam következőnek. Az Arbaton sétálgatva tengernyi mennyiségű pirogot faltam fel kopejkáim fejében, az utcai árusok szatyrait könnyítve. Napidíjamból bőven futotta pezsgőzések-kaviáros vacsorákra, beszámítva a hatalmas borralalókat is. A lányoknak, pedig elég volt egy farmert ígérni.

Kellemes meleg kora tavaszi időben vidáman így teltek a napjaim, addig, míg fél napi autózás után le nem tettek a Domagyedovon, ahonnan a belföldi repülők startoltak akkoriban. Szibériába küldtek a szovjet kémikus elvtársak, no nem a Gulágra, hanem Akagyem Garod városba, Novoszibirszk mellé tapasztalat cserére. Tudni illik, hogy Sztálin alatt, a végtelen hómezők közepén felépítettek egy komplett várost, a tudósok számára, hogy zavartalanul kutassák a legtitkosabb dolgokat. Ott nem kellett kerítésekkel biztosítani az alkotó munka nyugalalmát. De volt még egy komoly ok, könnyedén meg lehetett akadályozni a városlakók önkéntes eltávozását. Bizony, mert a ott a kerítés a fagy, és a lakott helyektől való irtatlan távolság volt. Megtapasztaltam, hogy a védelem nem Szibériában kezdődött. Mesélem, hogy hol.

A reptéren a kikísérő akadémiai ember átadott engem és bőröndömet egy „Krasznaja Maszkva” illatfelhőnek, majd sűrű ölelgetések után eltávozott. A „felhő” bekísért egy hodályba, ami váróterem-féle lehetett, padok, két ajtó, de senki. Csomagomat, útlevelemet elvitték. Egy darabig azon máláztam, hol vannak az utasok, mikor megjelent két katonafőnök, akik intettek, jöjjenek velük. Kimasíroztunk a betonra, eltrappoltak velem egy nagy Tupoljevhez, a létrára mutattak és doszvidányja – mondták. Fent az ajtóban egy mosolygós „stuv” fogadott, befelé mutatott a tök üres utastérbe: szagyityesz papszalujszta – mondta. Körülnéztem, és a baloldalon, hátrébb a szárny takarásától mentes helyen lehuppantam egy ablak mellé, elővettem a tokjából a fényképezőgépet, bekészítve az exponáláshoz. Derült az idő állapítottam meg elégedetten, biztosan jól látni fogom az Uralt és a nagy folyókat...

Kis idő múltán arra lettem figyelmes, hogy a betonon tömeg közeleg. Temérdek cuccot cipelnek, majd dübörögve, nagy zsidó kíséretében tódulnak be, mint manapság, számozatlan jegyekkel a fapadosokon szoktak támadni. Mindent ellepet a temérdek nép, és a sok tömött cekker. Majd elcsendesedett a jónép. Vártuk a gurulást, amikor megjelent a gépen az én két katonám. Egyikük kezében a feltűnően kék és nem vörös magyar útlevel. Fűrészelve kerestek valakit, persze, hogy engem. Intettek, hogy keljek fel az ülésből. Kikászálódtam. Előrébb kísértek. Pont a szárny felett, egy legbelső helyre befészkeltek kendős nyányikát felállítottak, és az én kiváló látvánnyal kecsegtető hűlt helyemre küldték. Engem meg leültettek a minden kukucsálástól mentes belső székre. A két szerv nem bízhatott semmit egy véletlen kísértésre, mert a fényképezőgépet elkérték, mondván, hogy érkezés után majd megkapom.

A titkok védelméhez az Akadémia Városban is mindig volt szerencsém. Először is a kemény fagy - talán mínusz harminc - az volt az ör. Percekig sem bírtam volna kint az utcán kukucsolni. Málhám összes ruháját magamra szedve is kevés lett volna nekem a kihülés ellen. Egy fekete Volga sofőrrel mozgatott az épületeken kívül. Azokon belül, még a WC-t is csak kísérettel látogathattam. Tehát azt láthattam, tapasztalhattam amit engedtek.

És a kerítésen belüliek, őket gátolta valami irányomban? Erre válaszként elmesélem a programomat záró gyűlés történetét. Miután kimerítettük a kémiai szerkezet feltárása kalandjainak taglalását, általános irányba haladtak a kérdések. Merre jártam a világban, hol, mit láttam. Úgy éreztem, mintha szájhősködés ködpárája szállna le rám a hallgatóság részéről. Na ezt oszlatni kell gondoltam, és körbeadtam zsebemből az útleveletem, mint eddigi utazásaim kellékét és bizonyítékát. Éreztem, hogy a pecsétes iratok büvkörében napjaikat pergetők, akik minden gramm vegyszer felhasználásához bizonyítványokat használnak, az útleveletem lapozgatva döbbennek rá arra, hogy bizony másutt, ráadásul ott, ahol hasonló a politikai rendszer, létezik személyi szabadság. Az útleveletem egykoron nézegető kollégák közül néhányan világhíres tudósok lettek Izraelben meg az Egyesült Államokban. Mind úgy emlékeztek meg a kék útleveletről, mint a fagykerítés leolvasztásának egyik megkezdőjéről. Minden kerítés hosszabb távon értelmetlen, mert nem azt érzük el vele, amit szeretnénk.

Budapest, 2017. január 29.

